

Hur beskriver man kollektiva musikupplevelser som förutsätter ordlöshet? Text är ett trubbigt instrument att närma sig musik och vad som sker i dansmusikkulturer. Som dj, producent och forskare har Anna Gavanoas utforskat den elektroniska dansmusikens sociala och politiska potentialer bortom de verbala budskapen.

Essä: I mellanrummet mellan ljud och text

inom ämnet populärkulturstudier brukar man etikettera även musik, bild och film som text. Tanken är att de ska kunna ”koda” och ”avkoda” som menings- skapande språk. Populärkulturforskare försöker sig dock aldrig på det omvända: att koda och avläsa text och bild som musik.

Text hägnar in musik och naglar fast den vid kategorier, begrepp och avgränsningar, trots att ljud envist upplöser sådana inmutningsförsök. Samtidigt finns saker som ljud och musikkomposition kan berätta som inte låter sig benämnas med hjälp av text.

Musikkultur förmedlar ordlösa upplevelser, erfarenheter och gemenskaper. Detta gäller i högsta grad elektronisk dansmusik (EDM), som har sina rötter i 1970-talets disco, synth och hiphop, och har elektroniska instrument i centrum. Diskjockeys (dj:ar) kan beskrivas som nutidens rockstjärnor inom EDM-stilar som techno och house. Dj:ar skapar nya musikupplevelser genom att väva ihop ljudelement från olika musikkällor, ofta med hjälp av två skivspelare och en mixer som musikinstrument. Dansen är ett annat centralt element i EDM, till skillnad från genrer som exempelvis klassisk musik.

Klubbkulturen och den elektroniska dansmusikscenen beskrivs ofta som en hedonistisk flykt från politisk förändring. Som om njutning och politik vore oförenliga och motsatta företeelser. En anledning till denna vanliga fördom är att EDM sällan kretsar kring låttexter – detta till skillnad

från rock eller hiphop som ofta bärs upp av påtagliga verbala budskap. När basisten Dr Das lämnade det politiskt profilerade bandet Asian Dub Foundation och började göra egen musik, uppfattades hans musik inte längre som politisk eftersom låtarna saknade texter.

Men politik inom musiken behöver inte vara partipolitik i traditionell bemärkelse, det kan handla om mobilisering till engagemang som inte primärt framförs med hjälp av ord och text. Antropologen Graham St John har analyserat olika former av motstånd och protest via EDM-kultur, som miljöaktivism, antikapitalistiska och anarkistiska rörelser, samt ockupationer och kampanjer mot myndigheters kontroll. Bland annat diskuterar han ”reclaim the streets”-rörelsen.

I EDM-sammanhang är det ofta festen i sig som är målet. Den elektroniska dansmusiken gör karneval av vardagslivet och hyllar den tillfälliga befrielsen från den etablerade maktordningens förbud, hierarkier, normer och privilegier. Ljuden bildar en utgångspunkt för personliga erfarenheter, kulturellt minne och politisk kamp.

Dj:n och producenten Mutamassik går ett steg längre och beskriver syftet med sin musik så här: att väcka folk och få dem att känna något, därför att protestaktioner och demonstrationer inte är tillräckliga.

För att utforska dessa frågor gick jag samman med Dr Das, Mutamassik och andra utländska och svenska dj:ar/producenter i det audiotextuella projektet *Ljudnomader* (se länkar till tidskriften

Anna Gavanoas

Anna Gavanoas är socialantropolog och forskare vid Institutet för Framtidsstudier. Hon är dessutom dj och producent under namnet Gavana, i duon Bass Trolls, samt i skivbolaget Meerkat Recordings.

FOTO: MAGNUS GYLLENHAMMAR.

Dancecult nedan). Målet var att med ljud illustrera hur elektronisk dansmusik kan ha en rad intentioner utöver själva musiken. Ljudnomader belyser den elektroniska dansmusikkens förmåga att förmedla privata och kollektiva minnen och associationer – samt hur detta medverkar till gemenskap och autonomi.

Dj:ar och producenter är speciellt lämpade guider i dansmusikkens ordlösa ljudvärldar. De väver samman ljudelement och låter dem samspela med människors kroppar, känslor och sinnestämningar – det där som finns mellan och bortom orden, språket och de sociala kategorierna.

Dessutom använder de sin tekniska utrustning som en cyborgliknande utväxt av den egna kroppen (en cyborg kan ses som en hybrid mellan människa och teknik). De tar fasta på en andlig ”energi” som länkar samman dem själva, teknologin, publiken och ljudet. Just förmågan att avläsa känslorna på dansgolvet och energin hos danspubliken är något som utmärker en skicklig dj.

Inom populärkulturforskningen brukar detta kollektiva fenomen benämnas med begreppet *communitas*, skapat av antropologen Victor Turner. Begreppet är ett försök att fånga upp rituella sammanhang som upplöser sociala, fysiska och psykiska barriärer och hierarkier. *Communitas* är ett uttalat mål i EDM-kulturer och ett verktyg för att uppnå visioner och förändringar.

Många dj:ar ser en politisk eller andlig mission som sin centrala uppgift. De vill bryta ner sociala och moraliska barriärer för att frigöra både individen och kollektivet.

Samtidigt har dj:n även en exkluderande roll: att dra gränser för vad som är meningsfull och meningslös musik, att fungera som grindvakt i den elektroniska dansmusikkens ”smakgemenskaper”. Sådana ambitioner kan förstås leda till uteslutningar och hierarkier.

FOTO: MAGNUS GYLLENHAMMAR

Forskare har diskuterat EDM som en utmaning av modernitetens föreställningar om det enhetliga subjektet – och om det heterosexuella paret centrala roll i dansen. En del går ännu längre och hävdar att EDM radikalt omformulerar våra föreställningar om subjektivitet. Individens jag blir del av en kollektiv organism på dansgolvet, där kropp och teknologi är oskiljaktiga och sexualitet blir flytande.

detta mellanrum mellan människa och teknik finns potentialer för alternativa upplevelser och subjektiviteter. Skillnaden mot exempelvis rockkonserter är att fokus i EDM är på samvaron på dansgolvet i stället för på en artist. Dessutom kretsar EDM kring danspubliken som kollektiv, där dj:n skapar en unik musikupplevelse och en spontan oavbruten dansritual, medan

konserter med pop- och rockartister framför separata, inövade och färdigskrivna låtar.

I boken *Technomad* skriver Graham St John om underjordiska elektroniska dansmusikscener som frigör sig från kommersiella ramar och statlig reglering, med evenemang som är gratis av principiella skäl. Han dokumenterar fria ljudmässiga zoner inom den elektroniska dansmusikens historia som inte låter sig marknadsteras och som vägrar låta sig representeras. Det hela går tillbaka på jamaicanska dub sound system-traditioner och arvet från 1970-talets disco- och housemusik i USA.

Min egen inställning när det gäller EDM som musikform (till skillnad från mer textuella genrer som rock och pop) är att orden kan begränsa lyssnaren. Det är avståndet mellan extas och språkliga kategorier

FOTO: HENRIK LANDÉN.

FOTO: MARIA MALIN.

Klubbkulturen och den elektroniska dansmusikscenen beskrivs ofta som en hedonistisk flykt från politisk förändring.

som är det centrala för danspubliken. Dj:ar och producenter bygger bokstavligen upp ljudlandskap. De förmedlar stämningar, associationer och ordlösa erfarenheter hos de dansande.

Att nalkas ett ämne via ljud är ett sätt att bryta sig ur språkets och kategoriernas fängelse. Utifrån min position som dj, producent och forskare vill jag därför något mer än att bara skriva om musik – det vore ungefär som att dansa om målning.

I audiotextuella och audiovisuella experiment, som *Ljudnomader*, överskrids gränsdragningar mellan musik och analys, och i stället integreras ljudmässiga, textuella och visuella dimensioner. Den ordlösa elektroniska dansmusiken kan bana vägen för politisk och social mobilisering bortom språkets vanmakt. ■

LÄNKAR TILL PROJEKTET *LJUDNOMADER*, VOL. 1 OCH 2

<http://dj.dancecult.net/index.php/journal/article/view/91/132>

<http://dj.dancecult.net/index.php/journal/article/view/71/103>

REFERENSER

Gavanas, Anna, Nomads in Sound, vol. 1 och 2. *Dancecult. Journal of Electronic Dance Music*, 2011, vol. 2:1, vol. 3:1.

Gavanas, Anna, "You better be listening to my fucking music you bastard!" Teknologi, genusifiering och andlighet bland DJs på elektroniska dansmusikscener i Berlin, London och Stockholm. Ingår i: Ganetz, Hillevi, Anna Gavanas, Hasse Huss och Ann Werner, *Rundgång. Genus och populärmusik*. Göteborg: Makadam, 2009.

Gavanas, Anna, Drömmen om musiken. *Arena*, 2009:4.

Gavanas, Anna, Grasping communitas. *Ethnos; Journal of Anthropology*, 2008.

St John, Graham, *Technomad. Global raving countercultures*. London och Oakville: Equinox, 2009.